

4. SINIF

Dünya Serisi

Bu çalışmada **Dünya** var!
Çalışma Ekibi

Ahmet Fatih Erdem

Mevlüt Demir

Gülbahar Kaya

Aygül Altuntaş

Leyla Aydemir

Mustafa Kafa

Emrah Bozdoğan

Gamze Dursun

Buket Demirel

Mehmet Polat

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİ AİLESİ

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİ PLATFORMU

4. SINIF

Konu

Anlatımı-Özeti

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİ AİLESİ

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİ PLATFORMU

Dünya Serisi

“ Yargı bildiren, duygu ve düşünceleri dile getiren sözcük veya sözcük gruplarına cümle (tümce) denir. En yaygın karşılaşılan cümlede anlam konuları şunlardır:

OLUMLU CÜMLE

Fiil cümlesinde işin, oluşun yapıldığını veya olduğunu; isim cümlesinde ise sözü edilen kavramın bulunduğunu, var olduğunu, bahsedilen şekilde olduğunu bildiren cümlelerdir.

Örnek:

- Bursa bu mevsimde soğuktur.
- Yarın daha erken gelmelisin.
- Bu binanın yerinde şeftali bahçesi vardı.

OLUMSUZ CÜMLE

Fiil cümlesinde işin, oluşun yapılmadığını, yapılmayacağını veya olmadığını; isim cümlesinde ise sözü edilen kavramın bulunmadığını, var olmadığını, bahsedilen şekilde olmadığını bildiren cümlelerdir.

Fiil cümleleri, olumsuzluk ekiyle ve “ne.....ne” bağlacıyla; isim cümleleri de “yok, değil” kelimeleriyle, “ne.....ne” bağlacıyla ve “-sız” olumsuzluk ekiyle kurulur.

Örnek:

- Yarın daha erken gelmemelisin.
- Buraları daha önce hiç görmemiştim.
- Ateşle oyun olmaz.

SORU CÜMLESİ

İçinde soru anlamı bulunan; bir konuda bilgi edinmek, şüpheleri gidermek ve düşünceleri onaylatmak için kurulan cümlelere soru cümlesi denir.

Örnek:

- Elimdekinin ne olduğunu kim söyleyecek?
- Babası çocuğa ne getirmiş?
- Yarın kimi göreceksiniz?
- Ankara'ya ne zaman yerleştiniz?

ÜNLEM CÜMLESİ

Sevgi, korku, şaşma, hayret, seslenme, coşkunluk, heyecan ve sitem ifade eden cümlelere ünlem cümlesi denir.

Ünlem cümleleri, ünlemlerle, bazı sıfatlarla, emir kipiyle, “ki” bağlacıyla, haykırmalarla ve ses tonuyla kurulur.

Örnek:

- Yapma!
- Hişt! Buraya gel!
- Şşt! Sus bakayım!
- Ee, yeter artık!
- Ah, ne yaptım!
- Hah, şimdi oldu!
- Eyvah! Geç kaldım!
- İmdat! Boğuluyorum!
- Ey Türk Gençliği!
- Tanrım!

ÖZNEL CÜMLE

Söyleyenin kendi duygu, düşünce ve beğenisini anlatan; doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye değişen cümlelere öznel cümle denir.

Örnek:

- Roman, en güzel yazı türüdür.
- Mezuniyette giydiğim gömlek bana çok yakıştı.
- Duygusal şarkılar herkesi etkiler.
- İstanbul Boğazı'nı seyretmeye kimse doyamaz.
- Bizim patron dünyanın en iyi insanıdır.

NESNEL CÜMLE

Doğruluğu ya da yanlışlığı kişiden kişiye değişmeyen, herkes için doğru olan, kanıtlanabilir cümlelere nesnel cümle denir.

Örnek:

- Ozon tabakasındaki delik her yıl daha da büyüyor.
- Atatürk, 1881'de Selanik'te doğmuştur.
- Eser, dört bölüm hâlinde sinemaya uyarlandı.
- Yazar, bu romanında aile bireyleri arasındaki sorunları anlatıyor.

KARŞILAŞTIRMA CÜMLESİ

En az iki varlık veya kavramın benzer ya da farklı özelliklerinin karşılaştırıldığı cümlelere karşılaştırma cümlesi denir.

Örnek:

- Kışın Sivas, İstanbul'dan daha soğuktur.
- Televizyon da sinema kadar etkilidir.
- Okulun en başarılı öğrencisi Musa'dır.
- Şehrin caddesi eskiden daha tenhaydı.
- Köyün en güzel çileği bizim bahçemizde yetişir.

OLASILIK (İHTİMAL) CÜMLESİ

Gerçekleşmesi kesin olmayan bir olayın veya durumun bildirildiği cümlelere olasılık cümlesi denir.

Örnek:

- Tatilde Bodrum'a gidebiliriz.
- Sanırım o konu daha anlatılmadı.
- Yarışmada kaçınıcı olduğunu o biliyordu.

ÖRTÜLÜ ANLAM

Bir cümlemin anlamından çıkarılabilecek diğer anlamlara örtülü anlam denir.

Örnek:

- Ahmet, bugün de okula gelmedi. (Dün de gelmediği anlamı örtülü anlamdır.)
- Ayşe Hanım komşularını da çaya çağırmış. (Başka- larını da çağırdığı örtülü anlamdır.)

DOĞRUDAN ANLATIM CÜMLESİ

Başkasına ait bir sözün hiç değiştirilmeden, doğrudan aktarılmasına doğrudan anlatım denir.

Bu sözler genellikle tırnak işareti veya virgülle yazılır.

Örnek:

- Atatürk: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." diyerek bir gerçeği dile getirmiştir.

DOLAYLI ANLATIM CÜMLESİ

Başkasına ait bir sözün kendimize ait sözcüklerle değiştirilerek aktarılmasına dolaylı anlatım denir.

Örnek:

- Atatürk, hayattaki en gerçek yol göstericinin ilim olduğunu söylemiştir.
- Doktor, ilaçları mutlaka içmesi gerektiğini tembih etti.

EŞ – YAKIN ANLAMLI CÜMLELER

Aynı konu veya düşüncenin farklı sözcüklerle anlatıldığı cümlelerdir.

"Hangi cümleler aynı konudan bahsetmektedir, aynı düşüncüyü savunmaktadır, aynı sonuca varır?" gibi sorularla karşımıza çıkabilir.

Örnek:

- Hedefi olmayan insana kimse yardım edemez.
- Hangi limana yelken açtığını bilmiyorsan rüzgârın bir faydası olmaz.
- Yaşam, içinde siyah da bulunduran bir gökkuşağıdır.
- Yaşam, tüm güzelliklerin yanında olumsuzlukları da barındırır.

ZİT ANLAMLI CÜMLELER

Anlamca birbirine zıt olan düşüncelerin anlatıldığı cümlelerdir.

"Hangi cümleler birbirine karşıt düşünceler anlatmaktadır, birbiriyle çelişir?" gibi sorularla karşımıza çıkabilir.

Örnek:

- Sanayileşme çevreye zarar vermektedir.
- Gelişmek isteyen toplumlar sanayiye önem vermelidir.
- Sanatçı hayatı kendi yorumuyla anlatmalıdır.
- Sanatçı hayatı anlatırken bir ayna gibi olmalıdır.

SEBEP (NEDEN) – SONUÇ CÜMLESİ

Eylemin, gerçekleşme nedeniyle birlikte verildiği cümlelere sebep – sonuç cümlesi denir.

Bu cümleler "Neden, niçin?" soruları yanıt verir.

Bu cümlelerdeki sebepler artık gerçekleşmiş, elden bir şey gelmeyen durumlardır.

Örnek:

- Oltalarımızı yanımıza almadığımız için balık tutamadık.
- Baskılara dayanamadı ve görevinden istifa etti.
- Hasta olduğum için okula gelemedim.

AMAÇ – SONUÇ CÜMLESİ

Eylemin hangi amaç için yapıldığını bildiren cümlelere amaç – sonuç cümlesi denir.

Bu cümleler "Ne amaçla?" sorusuna yanıt verir.

Bu cümlelerdeki amaçlar daha gerçekleşmemiş ve olması istenen durumlardır.

Örnek:

- Sınavı kazanmak için çok çalışmış.
- Bildiklerini anlatmak üzere karakola başvurmuş.
- Ona sık sık öğüt verirdi, iyi bir insan olsun diye.
- Yarıшта birinci olmak için var gücüyle koştu.
- Uzun bir yolculuktan sonra dinlenmek için odamıza çekildik.

KOŞUL (ŞART) CÜMLESİ

Bir eylemin gerçekleşip gerçekleşmemesinin bir şarta bağlı olduğu cümlelere koşul cümlesi denir.

Örnek:

- Evden zamanında çıkarsan derse yetişebilirsin.
- Ödevini yaparsan oyun oynayabilirsin.
- Müzik dinleyebilirsin ama sesini fazla açmayacaksın.
- Bizim buralara yağmur yağdıka her yer toprak kokar.
- Akşama geri vermek üzere bu kitabı alabilirsin.
- İstedğin her şeyi alırım yeter ki sınıfını geç.

CÜMLE OLUŞTURMA

Karışık olarak verilmiş olan kelime ve kelime gruplarından kurallı ve anlamlı cümleler meydana getirmeye cümle oluşturma denir.

Kurallı bir cümlede işi yapan en başta, yapılan iş ise en sonda bulunur.

Örnek:

- güzelidir
- anne
- sevgilerin
- sevgisi
- en

Sıralama: 2 – 4 – 3 – 5 – 1

Anne sevgisi sevgilerin en güzeldir.

CÜMLE TAMAMLAMA

Cümlede boş bırakılan kısımların cümlelerin anlam bütünlüğüne dikkat edilerek tamamlanmasına cümle tamamlama denir.

Cümle tamamlamada cümlelerin tamamı okunarak anlamı iyi incelenmelidir.

Cümledeki bazı anahtar ifadelerle dikkat edilmelidir.

Örnek:

Bu hafta çok kazanamadık üç gün resmi tatil vardı.

Bu cümlede bir açıklama yapıldığı için çünkü ifadesinin getirilmesi en uygunu olacaktır.

TANIM CÜMLESİ

Bir varlık veya kavramın ne olduğunu bildiren cümlelere tanım cümlesi denir.

-Tanım cümleleri "Bu nedir?" sorusuna yanıt verir.

Örnek:

- İş, oluş, durum bildiren sözcüklere fiil denir.
- Lirik şiir, duyguların etkili ve coşkulu anlatıldığı şiir türüdür

KESİNLİK CÜMLESİ

Şüphe barındırmayan, anlatımında kesinlik olan cümlelere kesinlik cümlesi denir.

Örnek:

- Vitaminlerin insan vücudu için pek çok yararı vardır.
- Pazar günü ailece pikniğe gittik.
- Bu yörenin dereleri kışın donar.

VARSAYIM CÜMLESİ

Bir olayın veya durumun gerçekleşmiş veya gerçekleşmemiş olarak kabul edildiğini bildiren cümlelere varsayım cümlesi denir.

-"Diyelim ki, tut ki, varsayalım, farz edelim" gibi ifadeler ayırt edicidir.

Örnek:

- Diyelim ki uçağa yetişemedin.
- Tut ki puanın yetmedi ve üniversiteye yerleşemedin.
- Öğretmenin yaptığı ödevi beğendiğini farz et.
- Bir an için kendini dünyanın en zengin insanı varsay.

ÖN YARGI (PEŞİN HÜKÜM) CÜMLESİ

Olaylar veya kişilerle ilgili önceden edindiğimiz olumlu veya olumsuz yargıları bildiren cümlelere ön yargı cümlesi denir.

Örnek:

- Bu kitap piyasaya çıkar çıkmaz yok satacak.
- Bu işi kesinlikle başaramayacak.
- Ben zaten onun suçlu olduğunu başından biliyordum.

YAKINMA (ŞİKÂyet) CÜMLESİ

Bir durumdan duyulan rahatsızlığı dile getiren cümlelere şikâyet cümlesi denir.

Örnek:

- Gittiğinden beri hiç aramadı.
- Nerede nasıl davranacağını bir öğrenebilse.

SİTEM CÜMLESİ

Bir kimsenin yaptığı bir hareketten dolayı ona olan kızınlığı dile getiren cümlelerdir.

Örnek:

- Davete bir beni çağırmamışsın.
- İnsan bir kere olsun arayıp sorar.

Not:

Sitem cümlesinde rahatsızlık kişinin kendisine söylenirken yakınma cümlesinde başkalarına anlatılır

İÇERİK CÜMLESİ

Sanatçının eserinde ele aldığı konuyla ilgili cümlelerdir.

Örnek:

- Sanatçı eserinde bir çobanın köyündeki hayatını anlatıyor.
- Şiirlerinde ayrılık acısını işlemiş.

ELEŞTİRİ – ÖZ ELEŞTİRİ CÜMLESİ

Bir eserin, insanın veya konunun doğru ya da yanlış yönlerini dile getirmek için söylenen cümlelere eleştiri cümlesi denir.

Bir kişinin kendi davranışları üzerine yaptığı eleştirilere de öz eleştiri cümlesi denir.

Örnek:

- Konuları açık ve anlaşılır bir dille anlatmış.
- Yarışın sonlarına doğru ümidimi kaybetmeseydim yarışı kazanabilirdim.

HAYIFLANMA CÜMLESİ

Yapılmayan bir işten dolayı duyulan üzüntünün anlatıldığı cümlelerdir.

Örnek:

- Öğretmenin anlattıklarını keşke defterime yazsaydım.
- Gençlikte bir güzel gezip eğlenmek varmış.

PİŞMANLIK CÜMLESİ

Yapılan bir hata veya yanlış sonucu duyulan üzüntünün anlatıldığı cümlelerdir.

Örnek:

- Keşke ona bu sözleri söylemeseydim.
- Bu arabayı almamız bir hataydı.

KÜÇÜMSEME CÜMLESİ

Bir kişiye veya olaya değer vermeme, onu küçük görme, önemsememe anlamı taşıyan cümlelerdir.

Örnek:

- O da okuyacak da adam olacak.
- Sen kim sanatçı olmak kim.

AZIMSAMA CÜMLESİ

Bir şeyin miktarca az, yetersiz olduğunu anlatan cümlelerdir.

Örnek:

- Bu kadarcık maaşla çalışamam.
- Günlerdir çalışıyorsun, bu kadar mı iş yaptın?

ÜSLUP CÜMLESİ

Sanatçının eserinde ele aldığı konuyu nasıl anlattığıyla ilgili cümlelerdir.

Örnek:

- Sanatçı gerçekleri kısa ve yalın cümlelerle anlatmış.
- Şiirlerinde süslü, söz oyunlarına dayalı bir dili tercih etmiş.

GEÇİŞ VE BAĞLANTI İFADELERİ

Cümlelerde bir düşünceden başka bir düşünceye geçileceğini ifade eden söz ve sözcük gruplarına geçiş ifadeleri denmektedir. Bu ifadeler kendisinden önceki anlamın değiştiğini ifade ederler. Bir düşünceden başka bir düşünceye geçişi sağlar.

Ama, fakat, veya, ya da, yalnız, ancak, oysaki, buna rağmen, halbuki, artık, yani, başka bir deyişle, ilk olarak, öncelikle, son olarak, özellikle vb. ifadeleri yönlendirici ifadelerdir.

Yukarıdaki ifadelerden; yani ve başka bir deyişle sözü açıklama getirmek için söylenir. "İlk olarak, öncelikle ifadeleri", öncelikli yapılacak olanları belirtir. Özellikle sözcüğü vurgulamak istediğimiz durumu belirtmek için kullanılır. Son olarak ifadesi anlatılanların bitirildiğini ifade eder.

Örnek:

- Hava karardı fakat biz işi henüz bitiremedik.
- Akşamları sürekli çalışıyor buna rağmen notları artmıyor.
- Çiçekleri severim özellikle menekşelere bayılırım.
- Söylediklerinizi yaparım ancak bana yardım edeceksiniz.
- Ders çalışırken ilk olarak konu tekrarı yapmalısın.

Bağlayıcı İfadeler

Bağlama ögeleri metin içerisinde yer alan kelime, kelime grupları veya cümleler arasında bağlantı kurulmasını sağlar.

Çünkü, veya, ya da, yalnız, ancak, ve, örneğin, mesela, bundan dolayı, bu yüzden, açıkçası, bunun yanında, aynı zamanda, hemde, bununla birlikte... İfadeleri bağlayıcı ifadelerdir.

Örneğin, mesela örnek verme bağlantısı sağlar. Bundan dolayı, bu yüzden, açıkçası ifadeleri açıklama bağlantısı sağlar.

Bunun yanında, aynı zamanda, hemde, bununla birlikte ifadeleri eş zamanlı yapılan işleri bağlar.

Örnek:

- Ben geziye gelirim çünkü doğayı çok seviyorum.
- Kötü davranışları sevmem mesela yalan, alay etme, küçümseme, cimrilik gibi.
- Sınavdan biraz düşük aldım açıkçası bu sonucu bekliyordum.
- Okul atletizim takımının başında aynı zamanda okul başkanlığına da aday.
- Hemen odasına gitti ve sabaha kadar oradan çıkmadı.

